

Kla si fi Kon

Konference
o klinických
klasifikačních
a terminologických
systémech
a jejich
použití
v českém
zdravotnictví

Terminologický a ontologický rozměr MKN-11 a překladačské strategie

Aleš Beran

Klasifikace X terminologie

- **terminologie:** vstup; stanovuje jazykové standardy
- **klasifikace:** výstup; mapování odborného prostoru pomocí termínů seskupovaných do tříd
- Každá klasifikace má **terminologický rozměr**. Preferovaný termín má potenciál ovlivňovat jazyk praxe.

Terminologický rozměr MKN-11

- oproti MKN-10 výrazné posílení
- klíčový prvek: FOUNDATION COMPONENT
 - základní datová (slovníková) báze pro konstrukci tabelárního seznamu i abecedního indexu → zajištění terminologické konzistence (důležité mimo jiné při procesu převodu do národních verzí)
 - včlenění terminologie SNOMED CT → vzájemná kompatibilita, **vymazání hranice mezi klasifikací a terminologií**

Ontologický rozměr MKN-11

- posun: statistická jednotka → konkrétní případ
 - nástroj: **kódové klastry** (*cluster coding*):
 - spojování tzv. základních kódů (*stem codes*) s možností připojit tzv. rozšiřující kódy (*extension codes*)
 - povinná spojení – tzv. „*code also*“
 - nepovinná spojení – „*use additional code, if desired*“
 - přesnější popis klinických případů

Praktický rozměr MKN-11

- lépe použitelná pro klinickou praxi
- další faktory:
 - jedním ze zdrojů Foundation Component jsou klinické modifikace MKN-10 → MKN-11 lépe odráží jazyk praxe
 - **deskripce:**
 - stručné charakteristiky jednotlivých položek, bližší informace o obsahu a významovém rozsahu termínů – významná inovace
 - primárně pro analytiky a překladatele, sekundárně: výkladový slovník klinické terminologie

Shrnutí – významné inovace MKN-11

- 1) posílení terminologické funkce
- 2) schopnost popsat konkrétní klinický případ
- 3) bližší vztah k jazyku klinické praxe
- 4) širší využití (díky deskripcím též pro laickou a nelékařskou veřejnost)

- **MKN-11 má všechny předpoklady k tomu, aby byla s oblibou užívána napříč různými profesemi a specializacemi.**
- **očekávaný normotvorný terminologický impakt**
- **podmínka: kvalitní překlad**

Překladatelské strategie

- roviny:
 - 1) čistá latina / řečtina
 - *colitis ulcerosa*
 - 2) latina / řečtina adaptovaná do národního jazyka (internacionalismy)
 - *ulcerózní kolitida*
 - 3) čeština
 - *vředový zánět tračníku*
- jazyková konzistence = preference jedné roviny
 - V úvahu přichází rovina 2) a 3).

Adaptovaná latina a řečtina

- výhody:
 - odborná veřejnost dobře akceptuje
 - neproblémový vztah k anglickému termínu: často deriváty
 - mezinárodní srozumitelnost:

transuretrální resekcce prostaty

transurethral resection of the prostate

résection transurétrale de la prostate

transurethrale Resektion der Prostata

resezione transuretrale della prostata

трансуретрална резекция на простатата

Adaptovaná latina a řečtina

- nevýhody:
 - horší srozumitelnost pro neodbornou veřejnost
 - elitářství

Čeština

- výhody:
 - všeobecná srozumitelnost
 - demokratičnost
- nevýhody:
 - nulová mezinárodní srozumitelnost
 - *odstranění předstojné žlázy přes močovou trubici*
 - mnohdy neochota odborné veřejnosti užívat tuto formu
 - omezená schopnost současné češtiny tvořit nová slova a vyjadřovat se na odborné úrovni

Optimální překladatelská strategie

- kompromisy
- **rovnováha mezi preskriptivní snahou kultivovat jazyk medicíny a deskriptivním respektováním úzu**
- zlepšování jazykových kompetencí a medicínské gramotnosti u běžné populace = lepší přístup k adaptované latině a řečtině
- v on-line prostředí možnost různých zobrazení pro různé zájmové skupiny (lékaři, statistici, politici, pacienti)

Kudy ne

- nebezpečí jazykového purismu:
- D. Kachlík et alii: České tělovědné názvosloví, Brno 2010:
 - *játrodvanáctníkový vaz*
 - *předslepotračnicková povázka*
 - *soucitný kořen spodojazykové zauzliny*
 - *vnitřní močotrubicový svěrač*

Závěr: význam jazykových norem

- MKN-11 – normotvorný potenciál
- norma: referenční bod napomáhající udržovat jazykovou kultivovanost, terminologickou přesnost a kontinuitu

Děkuji za pozornost

kontakt:

Mgr. Aleš Beran, Ph.D.

Ústav dějin lékařství a cizích jazyků 1.LF UK

e-mail: ales.beran@lf1.cuni.cz